

Türkiye'de Sağlık Politikasının Yakın Dönem Tarihsel Gelişimi

Gülbiye Yenimahalleli Yaşar

1980-88 Dönemi Sağlık Politikaları

- Ekonomide 24 Ocak 1980 Kararları ile başlayan bu dönemde dünya ekonomisi ile “ticaret yoluyla bütünleşme” politikası izlenmiştir.
- Bu çerçevede döneme sermayenin vergi yükünün azaltılması ve düşük ücret politikaları damgasını vururken, kısıtlanan sosyal harcamalar yaşam koşullarını olumsuz yönde etkileyerek sağlık hizmetlerine erişimi zorlaştırmıştır. 1980-88 tarihleri arasında Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içerisinde kamunun yaptığı toplam sosyal harcamalar OECD ülkelerinde ortalama %18.7, Avrupa Birliği-15 ülkelerinde % 22.2 oranında gerçekleşirken Türkiye’de yalnızca % 4.6 oranında olmuştur.

1980-88 Dönemi Sağlık Politikaları

- 1980 sonrası dönemde sağlık politikalarını etkileyen ilk önemli değişiklik, 1982 Anayasası ile devletin sağlık alanında üstlendiği görevlerin yeniden tanımlanması olmuştur. Devlete ödevler yükleyen sosyal devlet anlayışı, bu ödevlerden yoksun düzenleyici devlet anlayışla yer değiştirmiştir.
- Bu anlayışla, 1980'li yılların başlarında sağlık yatırımları teşvik kapsamına sokulmuş, kamuda çalışan hekimlere muayene açma izni verilmiş, sağlık meslek örgütlerinin yetkileri daraltılmış, sosyal hizmetler sağlık hizmetlerinden koparılarak kamu hizmetlerinin bütünlüğü parçalanmış ve ilaç katkı payları uygulamaya sokulmuştur.

1980-88 Dönemi Sağlık Politikaları

- Öte yandan bu dönemin hükümet programları ile bu programlarla büyük oranda örtüşen V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (BYKP), 1980'li yıllar boyunca izlenecek neoliberal politikaların habercisi olmuşlardır.
- V. BYKP'na göre; hizmet verimliliğinin artırılması için sağlık kuruluşları işletmeler gibi yönetilecek, özel sağlık kuruluşları ve özel hastaneler teşvik edilecek, özel hastanelerin sundukları hizmetin karşılığı olan ücretler serbest bırakılacak, serbest çalışan hekimlerle anlaşmalar yapılacak, kamu kurumları sağlık hizmeti sunmayacak ve sağlık sigortasına geçilecektir.

1980-88 Dönemi Sağlık Politikaları

- Bu dönemde 1987 tarih ve 3359 sayılı “Sağlık Hizmetleri Temel Yasası” kamu hastanelerinin sağlık işletmelerine dönüştürülmesi ve sözleşmeli personel istihdam edebilmesine olanak tanımıştır.
- Ancak yoğun muhalefet nedeniyle önemli maddeleri Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen Yasa'nın uygulama olanağı önemli ölçüde yitirilmiştir.

1989-2002 Dönemi Sağlık Politikaları

- Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi'nin 1980'li yıllarda başlattığı ulusal sağlık politikası belirleme çalışmaları Türkiye'de de "sağlık reformları" tartışmasının başlamasına neden olmuştur.
- Öte yandan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin sağlık planının temel ilkelerini belirlemek üzere 1990 yılında yaptırdığı "Sağlık Sektörü Master Plan Etüdü" ile Sağlık Bakanlığınca (SB) 1992 ve 1993 yıllarında yapılan Birinci ve İkinci Ulusal Sağlık Kongreleri "Ulusal Sağlık Politikası" belgesinin hazırlanmasına yol açmıştır.
- Belge 2000 yılına kadar; "merkezi olmayan bir sağlık sistemi kurulacağını, aile hekimliği uygulamasına geçileceğini, hastanelerin özverkleştirileceğini, sağlık personelinin merkezi olmayan politikalarla istihdam edileceğini, bazı ilaçların sigorta kapsamı dışına çıkarılacağını, hizmet sunumu ile finansmanının birbirinden ayrılacağını, kamu kaynaklarında etkinlik ve verimlilik ilkeleri ile hareket edileceğini, hizmetlerin sözleşmeler yoluyla sağlanacağını, genel sağlık sigortası sisteminin kurulacağını, hizmet alanların maliyetlere katılacağını ve rekabetin yaratılacağını duyurmaktadır.

1989-2002 Dönemi Sağlık Politikaları

- Ayrıca bu dönemde Dünya Bankası (WB) ile “sağlık sektörünün finansman yapısı” konusunda yürütülen çalışmalar, 1990 yılında WB projelerini yürütmek amacıyla SB’na bağlı ve “bakanlık bürokrasisini büyük ölçüde devre dışı bırakan” Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü’nün kurulmasına yol açmıştır.

1989-2002 Dönemi Sağlık Politikaları

- 1992 tarihli “Ekonomik Paket”, genel olarak devletin sağlığa ayıracak parasının olmadığını vurgulayarak bütçe ve kamu yatırımı boşluğunun özel sağlık sektörüne verilecek teşviklerle kapatılacağını, yeşil kart uygulaması ile sosyal sağlık sigortası sisteminin yaygınlaştırılacağını ve sağlık sektörünün yabancı sermayeye açılacağını duyurmaktadır.

1989-2002 Dönemi Sağlık Politikaları

- Bu dönemde hazırlanan VII.BYKP, dönemin neoliberal anlayışını açıkça yansıtmaktadır. Buna göre, “SB halk sağlığını koruyucu, standart ve norm koyucu bir yapıya kavuşturulacak, hizmet sunumundaki rolü azaltılacak, yerel yönetimlerin rolü artırılacaktır; bireye hekim ve hastane seçme imkanı getirilecektir; hastaneler idari ve mali özerkliğe sahip işletmelere dönüştürülecektir; kendi gelirleri ile giderlerini karşılayan ve piyasa koşullarında çalışan hastanelerden kamu sübvansiyonu kademeli olarak kaldırılacaktır; koruyucu sağlık hizmetleri ile muhtaç ve güçsüzlerin ihtiyaç duyduğu sağlık hizmetlerinin dışında sunulan hizmetlerin bedelinin yararlanıcılar tarafından ödenmesi esas olacak, uzun vadede genel sağlık sigortası sistemine geçilecektir; özel kesimin sağlık sektöründeki faaliyetleri özendirilecektir”.

1989-2002 Dönemi Sağlık Politikaları

- Böylece devletin sağlık hizmetleri alanındaki görevi koruyucu hizmetler ve muhtaç durumdaki vatandaşlara destek ile sınırlı tutulmuştur.
- Bu anlayışla, 5 Nisan 1994 ekonomik kararlarından sonra kamu sağlık kurumlarına devlet katkısı yalnızca personel giderlerini karşılama düzeyine indirilmiştir. Bunun sonucunda özellikle devlet hastaneleri en temel harcamaları için bile ödenek bulamaz hale getirilmişken, sağlık ocakları verilen hizmet karşılığında ücret almaya başlamıştır.